

bedöma en försynt knackning på dörren av delar av det gamla imperiet såsom Ukraina eller Vitryssland? Att de tre baltiska republikerna hör till Europa var självklart redan våren 1990.

Mot slutet av boken varnar Dahrendorf profetiskt för de destruktiva krafter som dväls i begreppet nationellt självbestämmande. Att tillskriva "folk" rättigheter som egentligen tillhör enskilda indivi-

der är en av den internationella rättens olyckligaste påfund, menar han. Självbestämmande är i bästa fall en underordnad rättighet långt efter mänskliga, politiska och sociala rättigheter. Men vid närmare eftertanke är det ingen rättighet alls utan endast ett krav från populistiska ledare som kan föra sitt folk mot det öppna samhället, men lika gärna ersätta utländskt slaveri med inhemskt tyranni.

PETER OLSSON:

Frihetens stamort på jorden

Det har sagts många gånger förut: Få länder är så lättinfluerade av impulser från USA som Sverige. Till och med 60-talets amerikahat var i långa stycken direktimport från studentrevoltens campus, det var inte från ryskan som kritiska artiklar om USA:s vietnamengagemang översattes.

Göran Rosenberg: **Friare kan ingen vara – Den amerikanska idén från revolution till Reagan.** Norstedts 1991

Och än fortgår idéimporten, mycket av den liberala ekonomiska renässans som efterträdde radikalismen var lika påverkad av amerikansk debatt.

Lättheten i övertagandet av amerikanska trender är förvånande, vi är ju trots allt tämligen åtskilda från USA i samhällsliv, institutioner och bärande ideal. Även om tusen USA-producerade TV-

serier gjort oss mer förtrogna med amerikanskt småstadsliv än med hur människor lever i Nordtyskland, även om Spielberg i Sverige drar en större publik än de mest kritikerrosade franska filmerna, så är det faktiskt ett främmande land för oss.

Dramat kring utseendet av judge Thomas till ny domare i högsta domstolen var säkerligen djupt förvirrande för de flesta svenskar (och även för dem som tror att vi också har domstolar med jury!).

Vi är förvisso amerikaniserade, men lever snarare i "ett amerikaniserat Östtyskland" än i "den femtioförsta delstaten", för att ta några karaktäristiker av Sverige.

När nu journalisten Göran Rosenberg ger ut sin studie över de idéer som ligger till grund för det amerikanska samhället är det därför en välgärning. Rosenberg

var 1985–89 Sveriges Televisions korrespondent i USA men är nu redaktör för tidskriften Moderna Tider.

Egentligen är det en viss överdrift när han som undertitel satt "Den amerikanska idén från revolution till Reagan". För det handlar nästan enbart om de idéer som preciserades kring den amerikanska frigörelsen och nationsgrundandet och den vikt dessa kan tänkas ha i dag.

Alla hänvisningar till "pilgrimsfäderna" till trots är det inte deras uppfattning om en i princip religiöst grundad diktatur som blivit gällande. Inte heller det grymma, blodiga och oerhört tragiska inbördeskriget har egendomligt satt så djupa spår som de tankar som formulerades av en liten grupp män för tvåhundra år sedan.

Hos dem förenades en hemtamhet i såväl romerska och grekiska klassiker med de idéer som växt fram under upplysningens 1700-tal.

Inte så att de var eniga i allt. Rosenberg noterar den spänning som fanns mellan olika skolor. Så ställs Thomas Jeffersons agrara självstyrelsetankar med sin betoning på individen och lokalsamhället mot imperietanken hos t ex Alexander Hamilton som ville bygga en romarstat med en stark centralmakt.

Dessa poler har bildat ett motsatspar som på ett sällsynt fruktbart sätt har format USA:s historia därefter. Den centrala statsmakten har hämtat sin styrka ur traditionen precis som folkliga motrörelser har kunnat motiveras.

Senast har den reaktion mot den stora

staten och de (efter amerikanska mått) höga skatterna som bar fram Ronald Reagan till presidentskapet kunnat åberopa en inspiration från Jefferson. (Även om det trots allt finns vissa skillnader, som Rosenberg illustrerar med ett diktat samtal mellan Jefferson och Reagan.)

Rosenberg rör sig hemtam både i revolutionsteoretikernas skrifter och i dagens USA. På ett effektivt sätt låter han idéerna belysas av konkreta nutidshändelser och företeelser i dag förklaras av revolutionens tankevärld. När man har läst hans bok förstår man USA bättre.

Efterkrigstiden har behärskats av två supermakter, var och en grundad på sin ideologi, Sovjetunionens sönderfall och USA:s nuvarande hegemoni är ett bevis för kommunismens felaktighet, men garanterar inte liberalismens överlevnad. Skall den överleva krävs att den består som samhällsmoral, menar Göran Rosenberg. Reaganären lyckades delvis med sin renässans, men långt ifrån helt.

"Jag tror inte att verklig individuell frihet i Amerika kommer att kunna överleva annat än som överklassnöje, om det lilla perspektivet ytterligare försvagas." Detta lilla perspektiv finner Rosenberg i den amerikanska småstaden. Där skulle individualitet kunna förenas med ett deltagande medborgarskap: Ett medborgarskap som "bygger på den smärtsamma och motvilliga insikten att om individen inte tar sitt ansvar, tar någon annan det ifrån henne. Och att ett samhälle inte blir bättre än sina medborgare."